Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarni rivojlantirish va tayyorlov guruhlaridagi faoliyatlarning o‘rni

Usmonova Komola
Zarbdor tumani 5-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida bolalarni maktab ta’limiga tayyorlash jarayonida amalga oshiriladigan faoliyatlarning ahamiyati yoritilgan. Tayyorlov guruhidagi o‘quv-tarbiyaviy mashg‘ulotlar, didaktik o‘yinlar, nutqiy va ijodiy faoliyatlar bolalarning intellektual, ijtimoiy va psixologik tayyorgarligini shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tayyorlov guruhlarida samarali faoliyatni tashkil etish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение деятельности в подготовительных группах дошкольных образовательных организаций для развития и подготовки детей к школьному обучению. Анализируется роль учебно-воспитательных занятий, дидактических игр, речевой и творческой деятельности в формировании интеллектуальной, социальной и психологической готовности детей. Также даны рекомендации по организации эффективной деятельности в подготовительных группах на основе современных педагогических технологий.

Abstract: This article examines the role of activities in preparatory groups of preschool educational institutions in children’s development and school readiness. It analyzes the importance of educational sessions, didactic games, speech and creative activities in forming children’s intellectual, social, and psychological preparation. Recommendations for organizing effective activities in preparatory groups based on modern pedagogical technologies are also provided.

Kalit so‘zlar: tayyorlov guruhi, maktabga tayyorgarlik, bolalar rivojlanishi, o‘quv faoliyati, nutq o‘stirish, matematik tayyorgarlik, ijodiy qobiliyatlar, psixologik tayyorgarlik, pedagogik texnologiyalar, maktabgacha ta’lim.

Bugungi kunda mamlakatimizda maktabgacha ta’lim tizimini isloh qilish va bolalarning maktab ta’limiga sifatli tayyorgarligini ta’minlash davlat siyosatining muhim

yo‘nalishlaridan biridir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “Maktabgacha ta’lim bolaning butun hayoti davomida bilim olishga bo‘lgan qiziqishining asosini tashkil etadi”. Ayniqsa, tayyorlov guruhlari ushbu tizimning yakuniy va eng mas’uliyatli bosqichi bo‘lib, aynan shu davrda bola muntazam ta’limga tayyorlanadi. Tayyorlov guruhlari 6-7 yoshdagi bolalarni qamrab oladi. Bu yosh davri bolaning psixofiziologik rivojlanishida muhim o‘zgarishlar yuz beradigan bosqichdir. Bola diqqatini uzoq vaqt davomida bir narsaga qarata oladi, xotirasi faollashadi, tafakkuri mantiqiy shakllana boshlaydi, irodaviy sifatlari rivojlanadi. Tayyorlov guruhlarida bolalarning ushbu yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘quv-tarbiyaviy faoliyat tashkil etiladi. Tayyorlov guruhlaridagi faoliyatning asosiy maqsadi – bolalarni maktab ta’limiga har tomonlama tayyorlashdir. Bu tayyorgarlik quyidagi yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi: intellektual tayyorgarlik (o‘qish, yozish, hisoblash kabi asosiy bilim va ko‘nikmalarni egallash); psixologik tayyorgarlik (o‘quv faoliyatiga ijobiy munosabat, o‘zini tuta bilish, topshiriqlarni bajarishga mas’uliyat bilan yondashish); ijtimoiy tayyorgarlik (jamoada ishlash, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot qilish qobiliyati) hamda nutqiy tayyorgarlik (fikrni aniq va ravshan ifodalay olish, so‘z boyligining yetarli darajada bo‘lishi).

Tayyorlov guruhlarida olib boriladigan asosiy faoliyat turlaridan biri – savod o‘rgatishga tayyorgarlikdir. Bu jarayonda bolalar tovush va harflarni farqlashni, so‘zni bo‘g‘inlarga ajratishni, sodda gaplar tuzishni o‘rganadilar. Nutq o‘stirish mashg‘ulotlarida bolalar rasmlar asosida hikoya tuzish, matnni qayta hikoyalash, she’rlarni ifodali o‘qish kabi ko‘nikmalarni egallaydilar. Bu esa ularning maktabda ona tili va o‘qish darslariga tayyor bo‘lishlarini ta’minlaydi. Matematik tayyorgarlik ham tayyorlov guruhlari faoliyatining muhim tarkibiy qismidir. Bolalar 1 dan 20 gacha va undan ortiq sonlarni o‘rganadilar, qo‘shish va ayirish amallarining mazmunini tushunadilar, geometrik shakllarni farqlaydilar, vaqt, uzunlik, og‘irlik kabi tushunchalar bilan tanishadilar. Didaktik o‘yinlar orqali bolalarda mantiqiy fikrlash, taqqoslash, tasniflash kabi aqliy operatsiyalar rivojlantiriladi. Lev Vygotsky ta’kidlaganidek, “to‘g‘ri tashkil etilgan ta’lim rivojlanishni olg‘a siljitadi”. Tayyorlov guruhlaridagi matematik mashg‘ulotlar aynan shu tamoyil asosida quriladi. Tayyorlov guruhlarida bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham katta e’tibor

qaratiladi. Tasviriy faoliyat, musiqiy mashg‘ulotlar, qo‘l mehnati va loyihaviy faoliyatlar orqali bolalarning tasavvuri, ijodiy tafakkuri va estetik didi shakllanadi. Masalan, loyihaviy faoliyat davomida bolalar kichik guruhlarda birgalikda ishlaydilar, muammolarni hal qiladilar, o‘z g‘oyalarini himoya qiladilar. Bu ularning maktabdagi loyiha ishlari va guruhli topshiriqlarga tayyor bo‘lishlariga yordam beradi. Psixologik tayyorgarlik tayyorlov guruhlari faoliyatining alohida yo‘nalishidir. Bolalarda maktabga ijobiy munosabatni shakllantirish, o‘qituvchi va sinfdoshlar bilan hamkorlik qilish ko‘nikmasini rivojlantirish, o‘z-o‘zini boshqarish va intizomga rioya qilish qobiliyatini oshirish muhim vazifalar hisoblanadi. Bu maqsadda rolli o‘yinlar – “Maktab”, “Dars”, “Tanaffus” kabi o‘yinlar tashkil etiladi. Bunday o‘yinlar orqali bola o‘zini o‘quvchi rolida sinab ko‘radi va yangi ijtimoiy vaziyatga moslashadi. Tayyorlov guruhlarida jismoniy tarbiya va sog‘lom turmush tarzi asoslarini shakllantirish ham o‘z o‘rniga ega. Harakatli o‘yinlar, ertalabki badantarbiya mashg‘ulotlari, sport musobaqalari bolalarning jismoniy chidamliligi va sog‘lig‘ini mustahkamlaydi. Sog‘lom turmush tarzi bo‘yicha o‘tkaziladigan suhbatlar, didaktik o‘yinlar orqali bolalar gigiyena qoidalari, to‘g‘ri ovqatlanish va kun tartibiga rioya qilishning ahamiyatini o‘rganadilar. Jismoniy rivojlangan bola maktabdagi uzoq davom etadigan o‘quv yuklamalariga bardosh bera oladi. Zamonaviy tayyorlov guruhlarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorlikni oshirishning muhim omilidir. Interaktiv ta’lim dasturlari, multimedia vositalari, o‘quv videoroliklari va onlayn simulyatsiyalar bolalarning darsga qiziqishini oshiradi va materialni tezroq o‘zlashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, kompyuter bilan ishlash boshlang‘ich ko‘nikmalari – sichqoncha va klaviaturadan foydalanish, ekranda berilgan topshiriqlarni bajarish ham shakllantiriladi. Biroq, texnologiyalardan foydalanishda vaqt chegarasi va gigiyenik talablarga qat’iy rioya qilish lozim.Tayyorlov guruhlarida tashkil etiladigan faoliyatning muhim shartlaridan biri – bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olishdir. Har bir bolaning rivojlanish darajasi, qiziqishi va qobiliyatlari turlicha bo‘ladi. Shu sababli tarbiyachi differensial va individual yondashuv asosida mashg‘ulotlarni rejalashtirishi, ba’zi bolalarga qo‘shimcha topshiriqlar berishi, boshqalariga esa o‘zlashtirishda yordam ko‘rsatishi zarur. J.Piagetning ta’kidlashicha, bolaning kognitiv rivojlanishi bosqichma-

bosqich sodir bo‘ladi va har bir bola o‘z sur’atida rivojlanadi. Shuning uchun tayyorlov guruhlarida barcha bolalarni bir xil talablar bilan o‘lchash noto‘g‘ri bo‘ladi.Ota-onalar bilan hamkorlik tayyorlov guruhlari faoliyatining ajralmas qismidir. Maktabga tayyorgarlik jarayoni faqat bog‘chadagi mashg‘ulotlar bilan cheklanib qolmaydi; oilada ham bola bilan muntazam shug‘ullanish, uning bilimga bo‘lgan qiziqishini qo‘llab-quvvatlash zarur. Tayyorlov guruhlari tarbiyachilari ota-onalar uchun ochiq darslar, konsultatsiyalar, treninglar va tavsiyalar tashkil etadilar. Bu esa ta’lim jarayonining uzviyligini ta’minlaydi.

Tayyorlov guruhlari faoliyatining natijadorligini baholash muhim pedagogik masaladir. Bolalarning maktabga tayyorgarlik darajasini aniqlash uchun pedagogik diagnostika, kuzatuv va test topshiriqlaridan foydalaniladi. Baholash jarayonida bolaning bilim va ko‘nikmalari, diqqati, xotirasi, tafakkuri, nutqi va ijtimoiy-emotsional rivojlanishi kompleks tarzda o‘rganiladi. Diagnostika natijalariga ko‘ra, zarur hollarda individual korreksion ishlar olib boriladi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlarida olib boriladigan faoliyatlar bolalarni maktab ta’limiga sifatli tayyorlashning asosiy omili hisoblanadi. Intellektual, psixologik, ijtimoiy, nutqiy va jismoniy tayyorgarlikni o‘z ichiga olgan kompleks yondashuv bolalarning maktabda muvaffaqiyatli o‘qishiga zamin yaratadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, individual yondashuv va ota-onalar bilan hamkorlik tayyorlov guruhlari faoliyati samaradorligini oshirishning muhim shartlaridir. Shuning uchun maktabgacha ta’lim tashkilotlarida tayyorlov guruhlariga alohida e’tibor qaratish va ularning moddiy-texnik hamda metodik jihatdan mustahkamlanishi davlatning ustuvor vazifalaridan biri bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent, 2021.
2. Bolalarni maktabga tayyorlash psixologiyasi. – Toshkent, 2019.
3. Maktabgacha ta’limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2020.
4. Jean Piaget. The Psychology of the Child. – New York, 1969.
5. Lev Vygotsky. Thought and Language. – Cambridge, 1986.
6. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarining tayyorlov guruhlari uchun davlat o‘quv

dasturi. – Toshkent, 2022.

